Karolina Imiołek-Stachura
karolina.imiolek@bg.agh.edu.pl
Justyna Stanek-Kapcia
justyna.stanek@bg.agh.edu.pl
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza
Biblioteka Główna

„Biblioteki uczelniane wobec środowiska akademickiego" – sprawozdanie z konferencji

Słowa kluczowe: biblioteki szkół wyższych, biblioteki uczelniane, środowisko akademickie, usługi biblioteczne, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, konferencje

Rok 2019 jest szczególny dla Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie. Uczelnia świętuje 100-lecie otwarcia, a w październiku odbyła się 101. uroczysta immatrykulacja. Choć cesarz Franciszek Józef I zatwierdził utworzenie Akademii Górniczej w Krakowie już 31 maja 1913 r., rozpoczęcie działalności odroczył na kilka lat wybuch wojny. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, 20 października 1919 r. Naczelnik Państwa, Marszałek Józef Piłsudski, dokonał uroczystego otwarcia Akademii[1]. Rok jubileuszowy obfituje w wydarzenia pozwalające uczcić to wyjątkowe święto. W ich organizację włączyły się wszystkie jednostki uczelni, Biblioteka Główna AGH również, przygotowując m.in. konferencję naukową.

Konferencja była skierowana nie tylko do środowiska bibliotekarzy szkół wyższych z całej Polski, ale również pracowników naukowych zainteresowanych tematyką biblioteki akademickiej jako istotnego ogniwa procesu dydaktycznego i naukowo-badawczego. Organizatorzy pragnęli, aby wydarzenie stało się okazją do spotkania, dyskusji i zacieśniania więzi zawodowych osób uczestniczących w procesach informacyjno-bibliotecznych oraz do dzielenia się wiedzą i doświadczeniem w zakresie rozwiązań wzmacniających rolę biblioteki w uczelni. Wobec wyczerpywania się (a przynajmniej coraz mniejszego znaczenia) formuły gromadzenia, opracowania i udostępniania tradycyjnych zbiorów bibliotecznych, zwłaszcza w uczelniach technicznych, oferowanie nowych usług bibliotecznych wydaje się w obecnej sytuacji rozwoju technologii informatycznych koniecznością. Poruszane w referatach zagadnienia dotyczyły roli biblioteki uczelnianej w organizowaniu dostępu do treści cyfrowych oraz społeczności akademickiej jako zbiorowego klienta biblioteki (bazy wiedzy, parametryzacja jednostek, repozytoria instytucjonalne), szczególnie w kontekście ustawy 2.0, która nie pozostaje bez wpływu na działalność bibliotek akademickich.

Konferencja pt. „Biblioteki uczelniane wobec środowiska akademickiego – nowe obszary działania" odbyła się w dniach 12–13 września 2019 r. Została objęta patronatem honorowym Jego Magnificencji Rektora Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie, prof. dr. hab. inż. Tadeusza Słomki, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich

[1] *Sto lat AGH 2019* [online]. [Dostęp 28.09.2019]. Dostępny w: https://100lat.agh.edu.pl.

(KDBASP). Patronat medialny nad wydarzeniem objęły portale: EBIB, sbp.pl oraz Lustro Biblioteki. Wydarzenie zgromadziło ponad 160 osób z całej Polski. Zostało podzielone na trzy sesje, w czasie których można było wysłuchać 19 referatów i 7 wystąpień firm partnerskich, nawiązujących do tematyki konferencji. Przed rozpoczęciem obrad, które odbyły się w Auli Centrum Ceramiki AGH, uczestnicy mieli możliwość zwiedzenia Biblioteki Głównej AGH oraz zapoznania się z ofertą partnerów konferencji, wśród których znaleźli się partnerzy platynowi (EBSCO, ABE-IPS, Key To Metals AG, ProQuest), partnerzy złoci (Trzecia Strona, Web of Science Group, Sygnity Business Solutions) oraz partnerzy srebrni (Wydawnictwo Naukowe PWN, ARFIDO, IBUK Libra, Akme Archive oraz H+H Software).

Otwarcia konferencji dokonali prof. dr hab. inż. Andrzej R. Pach – Prorektor AGH ds. Nauki oraz dr Jerzy Krawczyk – Dyrektor Biblioteki Głównej AGH. Prorektor Pach podkreślił, że mamy obecnie okres przełomowy, jeśli chodzi o usługi oferowane społeczności akademickiej przez biblioteki. Rozwój technologii sprawia, że dostęp do literatury naukowej jest możliwy w dowolnym miejscu na świecie, a zatem zmienia się też rola biblioteki. Należy zatem zastanowić się, jak ta rola ma wyglądać w przyszłości oraz jakie nowe obowiązki ma biblioteka w świetle zmian prawnych, które nastąpiły.

Fot. 1. Otwarcie konferencji przez prof. dr. hab. inż. Andrzeja R. Pacha – Prorektora AGH ds. Nauki
Fot. Z. Sulima.

Referaty zaprezentowane podczas konferencji stanowiły próbę odpowiedzi na te pytania, wskazując nowe obszary działania dla bibliotek szkół wyższych, dzięki którym nie tylko wychodzą one naprzeciw oczekiwaniom społeczności akademickiej, ale również

stają się pełnoprawnym partnerem w procesie naukowym i dydaktycznym. Z racji jubileuszowego charakteru konferencji wystąpienia rozpoczęły się jednak od odrobiny historii.

Pierwszą sesję poprowadził Michał Rogoż, dyrektor Instytutu Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego, a referat inauguracyjny wygłosił dyrektor BG AGH, Jerzy Krawczyk, prezentując najważniejsze fakty z historii bibliotek AGH, a także podejmowane obecnie działania na rzecz uczelni (m.in. prowadzenie elektronicznej wersji Bibliografii Publikacji Pracowników AGH, Regionalnego Ośrodka Informacji Patentowej PATLIB, Punktu Informacji Normalizacyjnej, portalu Historia AGH, Repozytorium AGH) oraz środowiska (np. poprzez współtworzenie BazTech, udział w SBP, KZB, KDBASP, organizację praktyk i szkoleń). Biblioteki AGH to nie tylko Biblioteka Główna, ale również 14 bibliotek wydziałowych, 7 katedralnych oraz 3 biblioteki jednostek pozawydziałowych. J. Krawczyk podkreślił, iż największymi wyzwaniami dla sieci bibliotek AGH będą dalszy rozwój jednolitego informatycznego systemu bibliotecznego oraz ewolucję uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego w kierunku koncentracji zbiorów drukowanych.

Kolejny prelegent – Marek Górski, dyrektor Biblioteki Politechniki Krakowskiej, przewodniczący Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich – podzielił się uwagami na temat historii i aktualnych działań KDBASP. Omówione zostały cele i środki działania Konferencji, a jako jej mocne strony wskazane: promowanie działalności bibliotek naukowych, uczestniczenie w istotnych dla bibliotek akademickich wydarzeniach oraz wyrażanie opinii o aktach prawnych i reprezentowanie interesów bibliotek szkół wyższych. Podkreślone zostało również znaczenie listy dyskusyjnej pozwalającej dyrektorom na wymianę opinii, informacji i uwag istotnych dla bibliotek szkół wyższych. M. Górski wskazał również słabe strony KDBASP, wśród których wymienił brak sformalizowanego statusu, brak środków finansowych na realizację szerszych działań oraz słabą aktywność części zrzeszonych dyrektorów.

O stanie obecnym i perspektywach Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego opowiedział jego dyrektor Stanisław Skórka, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego. Przedstawił historię KZB, który w tym roku również obchodzi jubileusz – 25-lecia działalności. Zaprezentował podejmowane działania, takie jak nadzór nad prawidłową eksploatacją systemu bibliotecznego, rozwiązywanie problemów związanych z bieżącą działalnością bibliotek, utrzymywanie programu StatuS czy opracowanie „Propozycji RD KZB w sprawie uregulowania statusu bibliotek". Jako zadania na najbliższe lata wskazał kontynuowanie współpracy z firmą Innovative Interfaces w sprawie serwisowania zintegrowanego systemu bibliotecznego VTLS/Virtua przy równoczesnych pracach nad wyborem i wdrożeniem nowego systemu oraz udostępnienie nowego narzędzia Discovery KZB, czyli multiwyszukiwarki pozwalającej na przeszukiwanie wszystkich zasobów bibliotek KZB.

Pozostając w temacie wspólnych inicjatyw podejmowanych przez polskie środowisko bibliotekarskie, Ewa Kobierska-Maciuszko z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, kierownik Centrum NUKAT, zaprezentowała refleksje nad dalszym funkcjonowaniem Centrum. Podkreśliła, że centralna kartoteka haseł wzorcowych istnieje już ćwierć wieku, a centralny katalog tworzy obecnie 170 bibliotek. Przedstawiła statystyki dotyczące przyrostu liczby rekordów znajdujących się w bazie oraz rekordów kopiowanych

do katalogów lokalnych, a także strukturę i finasowanie Centrum. Wśród działań podejmowanych przez NUKAT prelegentka wskazała przeprowadzenie analizy i testów systemów oferowanych przez największych dostawców pod kątem współkatalogowania oraz tworzenia i prowadzenia ckhw. Niestety, nie potwierdzono pełnej przydatności któregokolwiek z nich do prowadzenia kartoteki zgodnie z przyjętą w katalogu NUKAT metodyką. Prelegentka podkreśliła również, że mimo trudnej współpracy Biblioteki Narodowej z Centrum NUKAT do tej pory wspólny katalog rozwijał się prężnie. Jednak projekt BN E-usługa OMNIS i fakt, że przystąpiła do niego Biblioteka Jagiellońska (do tej pory wprowadzająca najwięcej rekordów), zmusza do zastanowienia nad dalszym losem odrębnego centralnego katalogu bibliotek naukowych i akademickich. To, czy oba projekty będą prowadzone równolegle, umożliwiając ich współpracę i rozwój na obecnych zasadach, czy też rozwój nowego projektu będzie oznaczać schyłek Centrum NUKAT, wydaje się być w gestii samych bibliotek.

Fot. 2. Sesja pierwsza. Prezentacja E. Kobierskiej-Maciuszko
Fot. E. Tabisz.

Wystąpienie Leszka Szafrańskiego z Biblioteki Jagiellońskiej dotyczyło przeprowadzonej przez niego analizy systemów obsługujących repozytoria instytucjonalne na uczelniach. Badanie objęło 20 repozytoriów z największą liczbą dokumentów zaindeksowanych w Google Scholar według portalu Ranking Web of Repositories. Wyniki badań pozwalają stwierdzić, że repozytoria nadal są na wstępnym etapie rozwoju, ich kolekcje w większości odzwierciedlają strukturę uczelni, a repozytoria, które przyjęły otwarty mandat, są na najwyższych miejscach rankingu. Autor wskazuje również obszary wymagające dalszej pracy, takie jak: słabe indeksowanie w Google Scholar, brak wsparcia ORCID, brak rozbudowanych funkcjonalności w większości systemów open source oraz nieustandaryzowaną topologię zasobów.

Referat Daniela Saramaka wzbudził szczególne zainteresowanie, gdyż prelegent – będąc pracownikiem naukowym AGH i członkiem Rady Bibliotecznej – starał się odpowiedzieć na pytanie, czy kierunki rozwoju biblioteki akademickiej są zgodne z oczekiwaniami jej interesariuszy. Przedstawił wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów, doktorantów i pracowników Wydziału Górnictwa i Geoinżynierii AGH. Ankietowani pozytywnie oceniali aktualną ofertę biblioteki i deklarowali wysoki poziom satysfakcji z załatwienia swoich spraw. Cenne okazały się odpowiedzi na pytania otwarte o uatrakcyjnienie oferty, w której respondenci wskazali np. na potrzebę zwiększenia liczby publikacji specjalistycznych czy pozycji zdigitalizowanych. Prelegent zwrócił również uwagę na fakt, że pomimo rozwoju techniki i dostępu do zasobów elektronicznych biblioteka akademicka nadal postrzegana jest jako źródło pewnej, sprawdzonej informacji. Kierunki rozwoju biblioteki są pozytywnie odbierane przez ankietowanych, którzy deklarowali również aktywne korzystanie z usług bibliotecznych.

Temat poszerzania usług bibliotecznych świetnie uzupełniło wystąpienie Marka Nahotki z Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego o mobilnej bibliotece dla mobilnych użytkowników. Współczesny czytelnik jest nie tylko mobilny w kwestii przemieszczania się, ale również – w swoich „wędrówkach w cyberprzestrzeni" – w poszukiwaniu informacji. Biblioteka powinna zatem odpowiadać na jego potrzeby, oferując nie tylko mobilne źródła informacji (dostęp do zasobów elektronicznych) czy technologie informacyjne (sprzęt i oprogramowanie). Również jej pracownicy powinni wykazać się mobilnością rozumianą zarówno jako znajomość nowych źródeł i technologii, doskonalenie zawodowe, wymianę doświadczeń, ale też jako świadczenie usług w sposób inny niż tradycyjny. *Roving librarian* to idea przeniesienia usług tam, gdzie przebywa użytkownik oraz aktywnego uczestnictwa bibliotekarzy w procesach nauczania i uczenia się.

Pierwszą sesję zamknęło wystąpienie Katarzyny Materskiej z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW), dotyczące wspomagania instytucjonalnego zarządzania informacją o osiągnięciach naukowych. Na przykładzie zagranicznych bibliotek akademickich prelegentka przedstawiła nowe możliwości działania bibliotek w roli jednego z interesariuszy Research International Management (RIM). Wskazane zostały główne cele RIM, m.in. popularyzacja profili badaczy, zarządzanie dotacjami i nagrodami, pomoc w raportowaniu, a także omówione systemy zarządzania informacją o aktywności badawczej. Dokonując analizy międzynarodowych raportów, Materska wskazała atuty bibliotekarzy oraz najistotniejsze cele biblioteki jako ważnego partnera w ekosystemie RIM.

Pierwszy dzień konferencji zwieńczyła uroczysta kolacja w Kompanii Kuflowej Pod Wawelem, poprzedzona wspólnym spacerem do restauracji spod budynku Biblioteki przez Rynek Główny.

W drugim dniu obrady zostały podzielone na dwie sesje. Pierwszą z nich poprowadził Stanisław Skórka, a rozpoczęła się ona referatem Marii Garczyńskiej z BG AGH. Prelegentka opowiedziała o (nie)wykorzystanych usługach bibliotecznych, skupiając się na trzech wątkach: polityce otwartości, repozytoriach danych badawczych i zagadnieniach związanych z parametryzacją. Wskazana została istotna funkcja bibliotek przy promowaniu idei otwartego dostępu, koordynacji działań w zakresie jej wdrażania, ale też opracowywaniu danych badawczych i ich udostępnianiu. Autorka zwróciła również

uwagę na rosnącą rolę bibliotek we wspomaganiu procesów oceny działalności jednostek i pracowników naukowych, co przekłada się m.in. na zmieniające się przeznaczenie baz bibliograficznych, które ze względu na wymagania ciągle są rozwijane i uzupełniane dodatkowymi danymi oraz funkcjonalnościami.

Aneta Drabek z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach zaprezentowała wyniki badania, przeprowadzonego wspólnie z Magdaleną Bemke-Świtilnik z Głównego Instytutu Górnictwa, dotyczącego analizy ilościowej polskich czasopism biorących udział w programie „Wsparcie dla czasopism naukowych". Autorki zamierzały ustalić, czy czasopisma spełniają wybrane wymagania stawiane aplikującym do bycia indeksowanymi w Scopus i/lub Web of Science Core Collection. Podkreślona została rosnąca profesjonalizacja prac redakcyjnych przez coraz powszechniejsze używanie systemów zarządzania czasopismem, wskazano też problemy istniejące ciągle w różnych obszarach związanych z funkcjonowaniem czasopism, rzutujące na ich poziom wydawniczy i naukowy. Wyniki zostały zaprezentowane w formie rekomendacji dla redakcji czasopism.

Lidia Szczygłowska z Biblioteki Głównej Politechniki Częstochowskiej przedstawiła możliwości wykorzystania narzędzia analitycznego SciVal do prowadzenia polityki naukowej uczelni. Omówiła wskaźnik wartości tematów Prominence, przekonując, że wiedza o tym, które tematy mają największą dynamikę, może pomóc zarówno naukowcom, jak i decydentom w podejmowaniu decyzji dotyczących realizacji programów badawczych i ich finansowania.

Sesję zamknął referat prezentowany przez Małgorzatę Świrad z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, którego współautorkami były Agnieszka Dramińska i Joanna Kasprzyk-Machata. Omówione zostały trzy zagadnienia: biblioteka jako lider bazy wiedzy, wpływ biblioteki na funkcjonowanie uczelni oraz wsparcie kadry zarządzającej przez dostarczanie informacji. Na przykładzie własnej instytucji autorki zaprezentowały, jak biblioteka może wspierać środowisko akademickie.

Ostatnią sesję poprowadziła Żaneta Kubic z Biblioteki Jagiellońskiej, przewodnicząca Zarządu Okręgu Małopolskiego SBP. Pierwszy z referatów autorstwa Justyny Stępień z Biblioteki Instytutu Pileckiego w Warszawie prezentował wyniki badań, których celem była charakterystyka współczesnego czytelnika. Autorka wyróżniła trzy segmenty czytelników, określając ich jako: pasjonaci bibliotek, zwolennicy usług bibliotecznych i bywalcy bibliotek. Podkreśliła również, że współczesny czytelnik nie jest biernym odbiorcą informacji.

Agnieszka Adamiec z Biblioteki Głównej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie również zaprezentowała wyniki swoich badań, które dotyczyły rejestracji dorobku naukowego w instytucjonalnych systemach repozytoryjnych polskich uczelni technicznych. Zaprezentowane zostały w formie zaleceń, wśród których znalazły się m.in.: jak najszybsze wprowadzenie polityk otwartego dostępu, stosowanie ujednoliconych metadanych, poprawne opisywanie publikacji pozwalające na identyfikację dorobku naukowego uczelni czy promocja otwartości w środowisku naukowym.

W kolejnych referatach autorzy na podstawie własnych doświadczeń zawodowych zaprezentowali, jak biblioteki mogą wspierać środowisko akademickie i wychodzić naprzeciw oczekiwaniom czytelników. Wioletta Dyjas i Marek Halkiewicz z Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach przedstawili zadania realizowane przez Dział Bibliografii i Dokumentacji: tworzenie autorskich baz, kontakt ze społecznością akademicką, parametryzację, szkolenia, korektę zawartości baz Web of Science oraz Scopus w zakresie związanym z poprawną afiliacją prac, dokumentację dziejów medycyny na Górnym Śląsku, przygotowanie wydawnictw informacyjnych, opracowanie zbiorów źródłowych, prowadzenie Biuletynu Informacji Publicznej, digitalizację. Zakres omówionych zadań w pełni uzasadnia użycie określenia „dział do zadań specjalnych".

Referat przygotowany przez Ewę Chudzicką, Olimpię Małecką i Mariusza Polarczyka z Biblioteki Głównej i Centrum Informacji Naukowej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu prezentował historię i stan obecny organizacji dostępu do zasobów cyfrowych biblioteki. Autorzy wskazali też najbardziej istotne problemy, które się z tym wiążą, jak choćby finansowanie biblioteki, obsługę informatyczną, brak odpowiedniego zaplecza czy brak umiejętności korzystania z e-źródeł wśród użytkowników.

Barbara Chmielewska i Agnieszka Kościelniak-Osiak z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie na podstawie rozwiązań wprowadzonych we własnej instytucji oraz podpatrzonych w innych bibliotekach pokazały, jak biblioteka może wychodzić naprzeciw oczekiwaniom współczesnego czytelnika. Przekonywały, że mimo spadku czytelnictwa można przyciągnąć użytkowników, oferując im atrakcyjne miejsca do pracy i nauki, dostosowane do ich potrzeb, np. czytelnię dla użytkowników z dziećmi, kabiny dla osób o specjalnych potrzebach czy przestrzeń do pracy w ogrodzie. Biblioteka może być również miejscem wydarzeń kulturalnych czy idealną przestrzenią do prezentacji sztuki, a zbiory historyczne z powodzeniem mogą być wykorzystane do prowadzenia nie tylko badań, ale również zajęć dydaktycznych.

W referacie przygotowanym przez Jarosława Gajdę, Katarzynę Pełkę-Smętek i Katarzynę Weinper z Biblioteki Politechniki Lubelskiej autorzy udowodnili, że włączenie wydawnictwa w struktury biblioteki może przynieść wymierne korzyści. Zaprezentowano połączenie działalności wydawniczej z tworzeniem biblioteki cyfrowej w modelu open access.

Ostatnie wystąpienie – Jakuba Jaźwińskiego z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie (przygotowane wspólnie z Katarzyną Jaskulską-Dwuraźną i Pauliną Tyrałą) – dotyczyło projektu Małopolskiej Platformy Nauk Przyrodniczych, udostępniającej zdigitalizowane cenne zbiory własne biblioteki, których potencjał, z uwagi na wersję papierową, nie był w pełni wykorzystywany.

Podsumowania konferencji dokonała Żaneta Kubic, stwierdzając, że pomimo trudnej dla bibliotek akademickich sytuacji spowodowanej przez czynniki zewnętrzne, takie jak ustawa 2.0 czy brak środków finansowych na realizację zadań, autorzy zaprezentowanych na konferencji referatów udowadniają, że bibliotekarze są świadomi, jak bardzo są uczelni potrzebni. Podejmujemy stawiane nam nowe wyzwania, a jako grupa zawodowa szukamy swojego miejsca w zmieniającej się rzeczywistości. Podobnego zdania

był Jerzy Krawczyk, który zamykając konferencję podkreślił, że bibliotekarze nie czekają, co przyniesie czas, ale sami identyfikują nowe obszary do zagospodarowania, wychodząc naprzeciw potrzebom uczelni.

Na stronie konferencji zostały udostępnione materiały: program, abstrakty, prezentacje oraz galeria zdjęć, a wkrótce ukaże się drukiem recenzowana publikacja pokonferencyjna zawierająca pełne teksty referatów.

IMIOŁEK-STACHURA, K., STANEK-KAPCIA, J. „Biblioteki uczelniane wobec środowiska akademickiego" – sprawozdanie z konferencji. *Biuletyn EBIB* [online]. 2019, nr 5 (188), Statystyki i analizy biblioteczne – nowe metody i narzędzia. [Dostęp 6.11.2019]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/735.